

**UNIVERSITATEA „ȘTEFAN CEL MARE” SUCEAVA
FACULTATEA DE LITERE ȘI ȘTIINȚE ALE
COMUNICĂRII**

**DOMENIUL FUNDAMENTAL: ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL DE DOCTORAT: FILOLOGIE**

TEZĂ DE DOCTORAT

**CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:
Prof. univ. dr. Ion-Horia BÎRLEANU**

**DOCTORAND:
Bogdan-Constantin ARCHIP**

SUCEAVA, 2023

**UNIVERSITATEA „ȘTEFAN CEL MARE” SUCEAVA
FACULTATEA DE LITERE ȘI ȘTIINȚE ALE
COMUNICĂRII**

**DOMENIUL FUNDAMENTAL: ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL DE DOCTORAT: FILOLOGIE**

TEZĂ DE DOCTORAT

**Toponimia
de pe
*Valea Superioară a Jijiei***

Rezumat

**CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:
Prof. univ. dr. Ion-Horia BÎRLEANU**

**DOCTORAND:
Bogdan-Constantin ARCHIP**

SUCEAVA, 2023

CUPRINS

CUVINTE CHEIE.....	6
CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT	8
I. Ipotezele generale ale cercetării	12
II. Obiectivele generale ale cercetării.....	13
III. Structurarea conținutului tezei de doctorat.....	14
IV. Concluziile cercetării	20
A. Stema polarizării câmpului toponimic BROSCĂUȚI.....	22
B. Stema polarizării câmpului toponimic CORDĂRENI	23
C. Stema polarizării câmpului toponimic RĂUSENI	24
D. Stema polarizării câmpului toponimic VORNICENI	25
Sigle și abrevieri bibliografice	27
BIBLIOGRAFIE	30
Anexe (extrase din teză).....	35

CUVINTE CHEIE

relație de desemnare, câmp toponimic, perspectivă diacronică, perspectivă sincronică, polarizare toponimică, diferențiere toponimică, toponime majore, toponime minore, oronime, oiconime, emergotoponime, hidronime, termen entopic, etimologie, antroponimie, anchetă toponimică.

CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT

1. Introducere	9
2. Valea Superioară a Jijei. Considerații geografice, istorice și demografice	13
2.1. Valea Superioară a Jijei – spațiu geografic de legendă	13
2.2. Valea Superioară a Jijei. Considerații etimologice și geografice	15
2.3. Valea Superioară a Jijei. Considerații hidrografice	16
2.4. Valea Superioară a Jijei. Flora, fauna și clima	19
2.5. Valea Superioară a Jijei. Comunele investigate	20
2.5.1. Comuna Albești	20
2.5.1.1. Așezare geografică	20
2.5.1.2. Aspecte istorice	22
2.5.1.3. Toponimia comunei	23
2.5.1.4. Demografia comunei	23
2.5.2. Comuna Broscăuți	23
2.5.2.1. Așezare geografică	23
2.5.2.2. Aspecte istorice	24
2.5.2.3. Toponimia comunei	24
2.5.2.4. Demografia comunei	24
2.5.3. Comuna Cordăreni	25
2.5.3.1. Așezare geografică	25
2.5.3.2. Aspecte istorice	25
2.5.3.3. Toponimia comunei	26
2.5.3.4. Demografia comunei	26
2.5.4. Comuna Corlăteni	27
2.5.4.1. Așezare geografică	27
2.5.4.2. Aspecte istorice	28
2.5.4.3. Toponimia comunei	28
2.5.4.4. Demografia comunei	29

2.5.5. Comuna Hilișeu-Horia	29
2.5.5.1. Așezare geografică	29
2.5.5.2. Aspecte istorice	31
2.5.5.3. Toponimia comunei	31
2.5.5.4. Demografia comunei	31
2.5.6. Comuna Hlipiceni	32
2.5.6.1. Așezare geografică	32
2.5.6.2. Toponimia comunei	33
2.5.6.3. Aspecte istorice	33
2.5.6.4. Demografia comunei	33
2.5.7. Comuna Lunca	34
2.5.7.1. Așezare geografică și aspecte istorice	34
2.5.7.2. Demografia comunei	36
2.5.8. Comuna Răuseni	36
2.5.8.1. Așezare geografică	36
2.5.8.2. Toponimia comunei	39
2.5.8.3. Aspecte istorice	39
2.5.8.4. Demografia comunei	39
2.5.9. Comuna Sulita	40
2.5.9.1. Așezare geografică și aspecte istorice	40
2.5.9.2. Toponimia comunei	40
2.5.9.3. Demografia comunei	41
2.5.10. Comuna Todireni	41
2.5.10.1. Așezare geografică și aspecte istorice	41
2.5.10.2. Demografia comunei	43
2.5.11. Comuna Trușești	44
2.5.11.1. Așezare geografică și aspecte istorice	44
2.5.11.2. Toponimia comunei	44
2.5.11.3. Demografia comunei	44
2.5.12. Comuna Ungureni	45

2.5.12.1. Așezare geografică și aspecte istorice	45
2.5.12.2. Demografia comunei	46
2.5.13. Comuna Vorniceni	46
2.5.13.1. Așezare geografică și aspecte istorice	46
2.5.13.2. Demografia comunei	48
3. Valea Superioară a Jijiei. Teoria câmpurilor toponimice	48
3.1. Modele ale raportului de motivare în cadrul morfologiei toponimice	50
3.1.1. Hilișeu-Horia. Istorie și toponomastică	52
3.1.2. Broscăuți, Răuseni și Vorniceni. Istorie și toponomastică	53
3.1.3. Valea Superioară a Jijiei. Toponimie majoră și toponimie minoră	54
3.1.3.1. Corelații între macrotoponimia și microtoponimia locală	55
3.1.3.2. Valea Superioară a Jijiei. Toponimia în documente istorico-administrative	58
3.1.3.3. Valea Superioară a Jijiei. Schema evoluției lexicografice în toponimie	60
3.1.3.4. Polarizarea câmpurilor toponimice ale oiconimelor	61
3.2. Relația dintre denumirile geografice și toponimie	63
3.2.1. Toponime și termeni entopici	65
3.2.2. Valea Superioară a Jijiei. Glosar de termeni entopici	66
3.3. Categorii toponimice	75
3.3.1. Relevanța semantică a toponimelor simple și compuse	78
3.3.2. Toponime formate prin derivare cu sufixe	78
3.3.3. Toponime în structuri sintagmatice	79
3.3.4. Toponime în perifraze toponimice	81
3.4. Toponime formate din câte doi termeni	81
3.4.1. Toponime formate cu prepoziții	81
3.4.2. Toponime de tipul „termeni multipli”	82
3.4.3. Toponime descriptive	82
3.4.4. Toponime binominale	82
3.4.6. Toponime de tipul „entopic + apelativ”	83
3.5. Toponime formate din trei sau mai mulți termeni	83
3.6. Toponime formate de la nume de persoane	83

3.6.1. Antroponimice formate dintr-un unic termen	83
3.6.2. Antroponimice formate din doi sau mai mulți termeni	84
3.6.3. Antroponimice „psihologice”	85
3.7. Toponime „topografice” și „sociale”. Formare și clasificare	85
3.8. Toponime „istorice”. Formare și clasificare	87
3.9. Toponime cu formă de feminin singular. Formare și rol	87
3.10. Toponime cu formă de plural cu prepoziție. Formare și rol	88
3.11. Mijloace de formare a toponimelor în funcție de categoriile toponimice	88
3.12. Clasificarea toponimelor în funcție de categoria toponimică entopică	88
3.12.1. Mijloace de formare a hidronimelor	88
3.12.2. Mijloace de formare a emergotoponimelor	89
3.12.3. Mijloace de formare a limnonimelor	90
3.12.4. Mijloace de formare a oronimelor	90
3.12.5. Toponime provenite de la zoonime	91
3.12.6. Substantivele comune și proprii în formarea toponimelor	92
3.13. Mijloace și procedee de diferențiere în toponimia locală	93
3.13.1. Diferențierea toponimică	93
3.13.2. Polarizarea toponimică	93
3.13.2.1. Stema polarizării câmpului toponimic Broscăuți	97
3.13.2.2. Stema polarizării câmpului toponimic Cordăreni	98
3.13.2.3. Stema polarizării câmpului toponimic Răuseni	99
3.13.2.4. Stema polarizării câmpului toponimic Vorniceni	100
4. Concluzii	101
5. Valea Superioară a Jijiei. Dicționar toponimic	104
6. Sigle și abrevieri	220
7. Bibliografie	223
8. Lista informatorilor din anchetele toponimice	229
ANEXE	231

I. Ipotezele generale ale cercetării

Toponimia a reprezentat și reprezintă o preocupare constantă a cercetătorilor, atât din punct de vedere filologic cât și din punct de vedere istoric și geografic, prin concretizarea muncii de cercetare în studii specifice, nu foarte numeroase la începutul secolului trecut dar pe cale să se extindă de atunci încolo.

Astfel, în domeniul geografiei și istoriei s-au publicat o serie de lucrări care prezintă aspecte de evoluție a toponimiei unui areal geografic de pe teritoriul României, cu privire la analiza vechimii locuirii, evoluția așezărilor și aspecte de organizare administrativ-teritorială.

Printre cele mai recente lucrări științifice despre județul Botoșani, menționăm monografia *Așezările umane din județul Botoșani*¹ și *Dicționarul geografic enciclopedic al județului Botoșani*², studii foarte ample despre vechimea locuirii, atestarea documentară a așezărilor rurale și urbane, organizarea administrativ-teritorială și toponimia localităților în zona actuală a județului.

În privința cercetării toponimice a localităților de pe Valea Superioară a Jijiei, noi am avut în vedere, mai întâi, studierea bibliografiei specifice toponimiei istorice și geografice și a studiilor de istoriografie despre județul Botoșani, existente în bibliotecile locale și cele naționale.

La începutul cărții sale *Monografia orașului Botoșani (capitolul I „Începutul”)*³; autorul acesteia, Ștefan Ciubotaru, scrie: „Toate toponimele nu sunt întâmplătoare” și așa am considerat și noi atunci când am pregătit demersurile de cercetare toponimică a arealului geografic, cu minuțiozitate și determinare științifică.

Consemnarea numelor de locuri s-a realizat de-a lungul timpului, nu numai din necesități de cercetare în domeniul limbii române, în studii lingvistice specifice, ci și din considerente administrative, încă de pe vremea cancelariilor domnești, din nevoia autorităților de a cunoaște organizarea teritoriilor, în vederea întocmirii unor documente statistice care să oglindească în detaliu statutul social, economic și industrial al fiecărei întinderi de teren.

Documentele cu caracter administrativ și hărțile cadastrale, în care primăriile comunale consemnează numele de locuri, ne-au ajutat să ne conturăm o imagine de ansamblu asupra arealului cercetat, în cadrul cercetării toponimice, pe parcursul anchetelor toponimice de teren.

Începând cu secolul trecut s-au realizat studii monografice care au vizat nume de locuri ale unor teritorii de pe cuprinsul României, în care s-a subliniat importanța deosebită a denumirilor geografice pentru explicarea unor aspecte care nu au fost nicicând evocate în scris sau care au fost uitate de istorie.

Acum mai bine de un secol, Ioan Bogdan a publicat lucrarea *Documentele lui Ștefan cel Mare*⁴, pe care o completează mai târziu Mihai Costăchescu prin publicarea lucrării *Documente moldovenești de la Ștefan cel Mare*⁵ în care, pe lângă documentele publicate de

¹ Mihai Poclid, *Așezările umane din județul Botoșani*, Editura Taida, Iași, 2008, p. 3.

² Mihai Poclid, *Dicționar geografic-enciclopedic al județului Botoșani*, Editura Taida, Iași, 2019, p. 5.

³ Ștefan Ciubotaru, *Monografia orașului Botoșani, Botoșani*, Editura Axa, 1997, p. 12.

⁴ Ioan Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, Atelierele Grafice Socec București, 1913.

⁵ Mihai Costăchescu, *Documente moldovenești de la Ștefan cel Mare*, Institutul de arte grafice „Brawo” Iași, 1933.

Ioan Bogdan, adaugă un număr de 87 de documente rare de pe vremea domnitorului (1456-1492), în copii, traduceri și rezumate, care conțin numeroase nume de locuri de pe teritoriul Moldovei.

Nu sunt singurele lucrări care, sub aspectul evocării faptelor istorice, includ o multitudine de nume de locuri de pe teritoriul țării noastre. Mai aproape de aspectele strict toponomastice se află studiul amplu pe care l-a întreprins G. I. Lahovari în *Marele Dicționar Geografic al României* care cuprinde aproape „30000 numiri”⁶, „... numiri de râuri și pâraie, de văi, piscuri și munți, dealuri și câmpii, de sate și orașe, numiri cari trăesc neîntrerupt în graiul națiunii ...”⁷.

Dacă acest dicționar realizează mai degrabă o abordare a numelor topice care existau deja la acea vreme în documentele oficiale și pe anumite hărți geografice, în anii care urmează se vor alcătui treptat studii monografice care presupun nu numai existența toponimiei majore ci și a celei minore de pe teritoriul României.

Astfel mai mulți cercetători au întreprins studii lingvistice cu privire la numele proprii de locuri, printre vom remarca contribuția lui Nicolae Drăganu cu lucrările *Toponimie și istorie*⁸ și *Români în veacurile IX - XIV pe baza toponimiei și a onomastice*⁹; Emil Petrovici cu *Studii de dialectologie și toponimie*¹⁰; Theodor Capidan care a publicat prima carte despre toponimia aromână și megleno-română¹¹ și Iorgu Iordan cu lucrările *Rumanische Toponomastik*¹² și *Toponimia românească*¹³, fiecare dintre ei putând fi considerat un deschizător de drumuri în studiul toponimiei.

Lucrările științifice menționate, alături de alte studii și monografii din bibliografia tezei de doctorat, despre arealul geografic cercetat de noi, ne-au sprijinit în îndeplinirea demersurilor de cercetare documentară toponimică, alături de absolut necesarele anchete toponimice de teren.

II. Obiectivele generale ale cercetării

Pe parcursul realizării studiilor toponimice la nivel național, cercetătorii în domeniul toponimiei au reluat, din ce în ce mai fervent, ideea realizării, cu sprijinul Academiei Române, a unor studii distincte de înregistrare cât mai exactă a majorității toponimelor care există în vorbirea românilor din fiecare zonă geografică a țării. Ca urmare, există deja publicate o serie de dicționare toponimice, printre care *Tezaurul Toponimic al României. A. Moldova (vol. I-V)*, *Mic dicționar de toponime istorice românești*¹⁴ și *101 nume de locuri*,¹⁵ lucrări care ne oferă perspective diferite asupra a tot ceea ce reprezintă studiul toponimiei din punct de vedere istoric, geografic și lingvistic.

⁶ G. I. Lahovari, *Marele Dicționar Geografic al României*, Stab. Grafic J.V. Socecă, 1898, p. VIII.

⁷ Ibidem, p. IX.

⁸ Nicolae Drăganu, *Toponimie și istorie*, Institutul de arte grafice „Ardealul” Cluj, 1928.

⁹ Idem, *Români în veacurile IX - XIV pe baza toponimiei și a onomastice*, Imprimeria națională București, 1933.

¹⁰ Emil Petrovici, *Studii de dialectologie și toponimie*, Editura Republicii Socialiste România, București, 1970.

¹¹ Theodor Capidan, *Meglenoromâni*, Cultura Națională/Academia Română, București, 1925-1935.

¹² Iorgu Iordan, *Rumanische Toponomastik*, Bonn & Leipzig, Kurt Schroeder Verlag, 1924-1926.

¹³ Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București, Editura Academiei, 1963.

¹⁴ Nicolae Constantin, *Mic dicționar de toponime istorice românești*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2011.

¹⁵ Ion Toma, *101 nume de locuri*, Editura Humanitas, București, 2015.

Din dorința de a ne aduce și noi contribuția la completarea dicționarului toponimic existente, am decis începerea cercetării toponimice a localităților desemnate de pe Valea Superioară a Jijiei, din județul Botoșani, mai întâi cu studierea bibliografiei istoriografice și geografice referitoare la arealul cercetat și pe urmă cu efectuarea anchetelor toponimice de teren, pe baza *Chestionarului toponimic*.

De un real folos ne-au fost îndrumările științifice ale Domnului Profesor univ. dr. Ion-Horia Bîrleanu, care ne-a recomandat bibliografia necesară completării studiului nostru în vederea descoperirii de modele în interpretarea numelor topice din capitolele și subcapitolele teoretice ale tezei de doctorat și pentru organizarea *Dicționarului toponimic* din ultima parte a acesteia, ca rezultat al descoperirii faptelor de limbă de pe parcursul anchetelor toponimice de teren.

Adresăm mulțumirile noastre și deplina noastră considerație Domnului Profesor, care, cu un profesionalism desăvârșit și incontestabil, caracteristic unui prestigios lingvist cu o foarte bogată experiență în studiul toponimiei, ne-a ghidat spre cele mai potrivite metode de studiu și de cercetare, pentru a ajunge să desăvârșim această teză de doctorat și să ne aducem astfel mica noastră contribuție la completarea „tezaurului toponimic” al Moldovei.

III. Structurarea conținutului tezei de doctorat

Teza noastră de doctorat, intitulată *Toponimia de pe Valea Superioară a Jijiei*, prezintă rezultatele cercetării noastre, în urma consultării lucrărilor teoretice de toponimie și a efectuării anchetelor toponimice de teren, în corelație cu fapte de limbă existente în arealul geografic desemnat, pe care le-am cumulat ulterior, atât din perspectivă sincronică cât și diacronică, în numărul mare de termeni toponimici ai *Dicționarului toponimic*, din partea de final a tezei de doctorat.

Concretizarea și clarificarea modalităților de denominare a faptelor de limbă, descoperite în spațiul geografic cercetat, a însemnat pentru noi și cercetarea documentelor administrative specifice din arhivele primăriilor comunale dar și analizarea hărților cadastrale, alături de consultarea informatorilor, în cadrul anchetelor toponimice de la fața locului, pe baza *Chestionarului toponimic*.

În **capitolul 1** al tezei de doctorat, în *Introducere*, ne-am referit la perioadele de început ale studiilor toponimice, la primele instrumente științifice care au stat la baza acestor studii, la personalități din domeniul lingvisticii, deschizători de drumuri în cadrul cercetării toponimice, la studii monografice cu caracter istoric și geografic care au fost pentru noi de un real folos în cristalizarea și finalizarea cercetării noastre.

Cu acest prilej, am readus în atenție subiectul realizării unor studii toponimice la nivel național care să ne ofere perspective diverse asupra a tot ceea ce reprezintă studiul toponimiei din punct de vedere istoric, geografic și lingvistic.

Am încheiat acest capitol cu o *Laudatio* adresată domnului prof. univ. dr. Ion-Horia Bîrleanu pentru ajutorul deosebit acordat nouă, în găsirea celor mai potrivite metode de studiu și de cercetare pentru desăvârșirea acestei teze de doctorat și pentru a ne putea aduce mica noastră contribuție la completarea „tezaurului toponimic” al Moldovei.

În **capitolul 2**, intitulat *Valea Superioară a Jijiei. Considerații geografice, istorice și demografice*, am prezentat informații istorice, geografice și demografice referitoare la localitățile vizate de studiul nostru toponimic. Concret, am arătat faptul că localitățile de pe *Valea Superioară a Jijiei* au fost atestate din punct de vedere istoric, începând cu anul 1400, în documente ale cancelariilor domnești, încă de pe vremea domnitorilor Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare.¹⁶

Cercetarea documentelor istorice ne-a ajutat să arătăm faptul că unele dintre localitățile studiului nostru stau mărturie a vechimii întemeierii și existenței lor.

Conform acestor documente, așezările de pe *Valea Jijiei* au fost stăpânite de boieri, mănăstiri sau răzeși și pe parcursul existenței lor, unele dintre ele au fost administrate de diverși proprietari sau au fost daniile domnitorilor Moldovei către mănăstiri și Mitropolie.

De pildă, localitățile Albești (1489)¹⁷, Broscăuți (1592)¹⁸, Cordăreni (1517)¹⁹, Corlăteni (1431)²⁰, Hilișeu-Horia (1436)²¹, Hlipiceni (1546)²², Răuseni (1425)²³, Todireni (1523)²⁴ și Trușești (1568)²⁵ constituie dovezi clare ale vechimii locuirii acestor teritorii și ale statorniciei populațiilor care s-au stabilit și care au reușit să rămână aici de generații întregi, în ciuda greutăților întâmpinate din punct de vedere social și economic.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începând cu secolul XX, au fost publicate studii monografice despre arealul geografic de pe *Valea Jijiei*, printre care menționăm lucrarea *Marele Dicționar Geografic al României*²⁶, care face o descriere a Jijiei care cuprinde informații culese în urma cercetărilor efectuate de specialiști la vremea respectivă.

Față de această descriere, studiile geografice mai recente, pe care le-am cercetat, ne-au adus informații noi asupra arealului desemnat, situat de o parte și de alta a acestui curs de apă.

Conform studiilor geografice, întreprinse de-a lungul timpului, de cercetători în domeniu, râul Jijia, izvorăște din regiunea Cernăuți a Ucrainei, curge de la nord-vest spre sud-est, pe teritoriul județului Botoșani, la granița cu județul, constituind *cursul superior*.

În trecut cu o lungime de 287 de km și în prezent cu o lungime de 234 de km și un bazin hidrografic de 5.757 km², pe teritoriul României, Jijia are printre afluenții cei mai importanți râurile Sitna, Miletin și Bahlui, pe *cursul superior* și o regiune mlăștinoasă cu statut

¹⁶ *Documente privind Istoria României.*, A., Moldova (vol. I (veacul XVI), vol. II (veacul XVI), vol. III (veacul XVI), vol. IV (veacul XVI), vol. XXI, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1951-1980).

¹⁷ I. Bogdan *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. I, Atelierele Grafice Socec, București, 1913, p. 372-375.

¹⁸ *Documente privind Istoria României.*, A., Moldova, veacul XVI, vol. III, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1956, p. 242.

¹⁹ *Documente privind Istoria României.*, A., Moldova, vol. I, veacul XVI, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1953, p. 10.

²⁰ *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. I, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975, p. 152-154.

²¹ M. Costăchescu, *Documente moldovenești de la Ștefăniță voievod*, vol. I, Institutul de arte grafice „Brawo”, Iași, 1931, p. 347.

²² *Documente privind Istoria României.*, A., Moldova, veacul XVI, vol. I, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1952, p. 492.

²³ M. Costăchescu, *Documente moldovenești înainte de Ștefan Cel Mare*, vol. I, Institutul de arte grafice „Brawo”, Iași, 1931, p. 177

²⁴ M. Costăchescu, *Documente moldovenești de la Ștefăniță voievod*, vol. I, Institutul de arte grafice „Brawo”, Iași, 1932, p. 420-427.

²⁵ *Documente privind Istoria României.*, A., Moldova, veacul XVI, vol. II, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1952, p. 175.

²⁶ George Ioan Lahovari, *Marele Dicționar Geografic al României*, Stab. Grafic J.V. Socec, București, vol. IV, 1898, p. 103.

de rezervație, la vărsarea în Prut, în dreptul localității *Gura Bohotin* (comuna *Gorban*, județul *Iași*), , numită *Delta Jijiei*²⁷, pe *cursul inferior*.

Studiile geografice, împreună cu hărțile geografice aferente, ne-au ajutat să delimităm arealul cercetărilor noastre toponimice, pe *cursul superior* al râului, care traversează teritoriul județului Botoșani și se varsă în Prut, pe teritoriul județului Iași, pe *cursul inferior*.

În **subcapitole** (de la 2.1. la 2.5.13.2.), am arătat, dintr-o perspectivă sintetică, evoluția istorică, demografică și geografică a localităților *Albești*, *Broscăuți*, *Cordăreni*, *Corlăteni*, *Hilișeu-Horia*, *Hlipiceni*, *Lunca*, *Răuseni*, *Sulița*, *Todireni*, *Trușești*, *Ungureni* și *Vorniceni*.

Cu acest prilej am evidențiat faptul că arealul geografic vizat de noi este alcătuit dintr-un număr de 13 unități administrative comunale cu 59 de sate, o fostă câșlă și 6 foste cătune, acestea din urmă fiind înglobate ulterior în comune.

Pe parcursul cercetărilor noastre, am considerat că este important ca anumite localități din arealul desemnat, cu denumiri diferite de cele de astăzi, în documentele istorice, geografice și administrative mai vechi, să fie puse, cu ajutorul nostru, într-o lumină nouă, consemnând denumirile noi, prin consultarea documentelor recente și a hărților cadastrale pe care ni le-au pus la dispoziție administrațiile comunale.

Anchetele toponimice de teren ne-au oferit prilejul să culegem atât nume de locuri care au existat și au rămas doar în amintirea informatorilor mai în vârstă, din comunitățile rurale, cât și pe cele consemnate în documentele recente ale administrațiilor comunale.

Am cercetat documentele administrative mai vechi și mai recente și izvoarele istorice care atestă vechimea locuirii acestor teritorii. Am avut în vedere lucrări geografice care cuprind o parte din toponimele identificate de noi în cadrul anchetelor de teren. Toate acestea și hărțile cadastrale care ilustrează situația locurilor vechi și noi, ne-au ajutat să adunăm, în „tezaurul toponimic local”, un număr de peste 1600 de nume de locuri.

Anchetele de teren, pe baza *Chestionarului toponimic*, au fost pentru noi un prilej de a constata faptul că anumite nume de locuri, toponime și antroponime, au dispărut din mai multe motive: stăpânul și întemeietorul satului a murit și în timp s-a schimbat denumirea acestuia, unele au fost odinioară odăi întemeiate de lucrătorii de pe moșie care, ulterior, au fost desființate, altele au fost înglobate treptat satelor de astăzi, rămânând doar nume ale unor zone rurale.

Anchetele toponimice de teren ne-au ajutat să descoperim formele de relief cu aspect colinar, câmpiile întinse și văile largi, cu izvoarele și pâraiele care au dat numele satelor și cătunelor de pe *Valea Jijiei*.

Noi credem că numele de locuri sunt motivate și de modul în care locuitorii și-au format o anumită percepție asupra meleagurilor natale pe care le cunosc de o viață și pentru care nutresc nevoia unei simbioze sufletești, atunci când vine vorba de terenurile agricole pe care muncesc pentru a obține hrana necesară și de construirea cu mare mândrie a unei fântâni care să le poarte numele. Acest aspect ne-a determinat să observăm faptul că, în toponimia locală, un toponim poate avea mai multe forme pentru același reper geografic.

În **capitolul 3**, intitulat *Valea Superioară a Jijiei. Teoria câmpurilor toponimice*, am arătat modele ale raporturilor de motivare în cadrul morfologiei toponimice, cu aplicație pe

²⁷²⁷ M. Poclid, *Așezările umane din județul Botoșani*, Editura Taida, Iași, 2008, p. 10.

zona geografică a localității *Hilișeu-Horia*, în corelație cu evoluția numelui *Hilișeu* din punct de vedere al polarizării toponimice a acestuia.

Aspectele de toponimie minoră și majoră specifice arealului superior al *Văii Jijiei* au vizat macrotoponimia și microtoponimia locală. Am concretizat schema evoluției lexicografice în toponimia locurilor prin a arăta cum s-a făcut polarizarea câmpurilor toponimice în privința oiconimelor *Broscauți*, *Cordăreni*, *Răuseni* și *Vorniceni*.

În **subcapitole** (de la 3.1-3.13.2.4.), am arătat câteva perspective formulate de lingviști asupra evoluției câmpurilor toponimice, despre care credem că ar fi putut fi condiționată, încă din vremuri străvechi, de dezvoltarea și transformarea permanentă a așezărilor rurale din jurul mănăstirilor și al domeniilor boierești.

Am considerat, pe parcursul anchetelor toponimice, că nu trebuie să ignorăm faptul că, în „substanța” lingvistică a fiecărui toponim, există amprenta afectivității fiecărei persoane chestionate, pe care aceasta o conferă percepției sale despre spațiul geografic în care se află.

În privința raportului de motivare toponimică, am arătat și că acesta poate fi interpretat în funcție de relația sa directă cu evoluția structurilor oiconimelor de-a lungul istoriei și cu categoriile diferite de toponime, având ca scop diferențierea realităților geografice complexe.

În această privință, am explicat că evoluția oiconimului *Hilișeu* are în vedere premisa, conform căreia, denumirea acestuia poate indica o *roire* a satului, generând teoria, din care rezultă faptul că, un sat, care este denumit astfel, arată că din vatra sa a *roit* o altă așezare geografică, rezultând, prin *diferențiere*, că primul sat, din care a roit al doilea, a putut fi numit *Seliște*.

În privința aspectelor de toponimie minoră și majoră în arealul cercetat, am constatat că oamenii din mediul rural se referă la locurile natale cu respect și afectivitate, pentru că de ele îi leagă și bune și rele, cu toate că a fost nevoie uneori să muncească din greu.

Astfel fântânile, drumurile, iazurile, bălțile, râpele, luncile, țarinile, pâraiele, văile, dealurile, pădurile, fânețele, poienile au devenit în conștiința lor elementele corespondente unor realități care țin de viața socială, de propria devenire și nume care le individualizează și le situează pe o treaptă a valorilor personale.

În legătură cu toponimia majoră, am observat, pe parcursul unei anchete toponimice desfășurate în comuna *Hlipiceni*, județul *Botoșani*, că în timpul discuției despre denumirile locurilor din sat și din afara acestuia, fiecare dintre informatori avea o abordare diferită asupra situării toponimice a unui reper geografic avut în discuție. De exemplu, un termen care a iscat dispute în ceea ce privește reperul de identificare a acestuia, *Izvorul lui Ianoș* (hidronim), ca reper toponimic, pentru doi dintre informatorii mai în vârstă este situat pe *Tarlaua Dărînga* (horonim) iar pentru alți doi mai tineri, entopicul stârnește controverse în ceea ce privește existența lui în același loc, știut de mai demult de cei mai bătrâni.

Oamenii mai în vârstă, din comunitatea tradițională a satelor anchetate de noi, din punct de vedere toponimic, numesc entopicele, toponimele personale, psihologice sau cele descriptive invocând repere diferite față de cei mai tineri, care au tendința să le imprime o notă personală, prin improvizație și inovație.

În acest sens, am observat că, mulți dintre termenii numiți de unii informatori de vârste diferite, foarte buni sau mai puțin cunoscători ai zonei, stârnesc controverse în conștiința lor, atunci când trebuie să decidă localizarea toponimelor personale, psihologice sau descriptive, cauza fiind o anumită doză de superficialitate, determinată de o cunoaștere aproximativă a locurilor: *Valea Boldiței* (între cătunul *Dărînga* și *Cișmeaua lui Covaliuc* – n. inf.), *Iazul de la Dărînga*, *Iazul de la Caruz*, *Tarlaua Dărînga*, *Tarlaua Uluci*, *Tarlaua Caruz*, *Fântâna lui*

Mihai Ungureanu, la împrăștierea, Fântâna lui Hanciuc, Fântâna lui Mitrache, Fântâna lui Babii-La Țoc („cari-i veche” – n. inf.), Fântâna lui Covaliuc, Fântâna la Șulea („astupată” – n. inf.); Fântâna lui Didii la Gura Găinușii, Fântâna lui Hanganu, Șoseaua Gostatului, Movila Armanului („la Cobiceni” – n. inf.), Movila lui Paranici, Pădurea Popii (în Botoaia – n. inf.), Pădurea la Frăsinei, Pădurea La Pod de Lut, Pădurea la Dragalina, Pădurea la Șulea, Hotarul La Trei Chetre (hotarele dintre Hlipiceni, Rânghilești și Todireni – n. inf.), La Jitărie („ieșirea din sat pe lângă cimitir” – n. inf.), La Tomoaia („la ieșirea din sat” – n. inf.), La Șulea („o altă ieșire din sat către tarlale” – n. inf.), La Bărăceanu („o altă ieșire din sat” – n. inf.), La Toloacă („loc de joc, unde se aduna lumea într-un foșor acoperit cu stuf” – n. inf.); Cotu` di` gios („spațiu considerat de săteni a fi cuprins între biserică și ieșirea spre satul Răuseni” – n. inf.), Cotu` di` Sus („ieșirea pe drumul spre Botoșani” – n. inf.), „Hopa Leli” („așa sî numea satul acela, Cobiceni” – n. inf.).

Termenii din toponimia minoră a arealului geografic cercetat de noi, în comparație cu termenii toponimiei majore, sunt într-o corelație permanentă, pentru că aceștia poartă amprenta valorii lor în conștiința colectivă, trecută și viitoare.

Oiconimele, pedionimele și hidronimele, menționate în teză, care au la bază o amplă acumulare de termeni entopici și apelative, reprezintă o dovadă în acest sens.

Schema evoluției lexicografice a toponimiei localităților cercetate, reprezintă un număr mare de toponime care se utilizează și în prezent și care denumesc dealuri (oronime), pâraie (hidronime) și iazuri (emergotoponime).

Stemele de polarizare și diferențiere toponimică pentru localitățile Răuseni, Broscăuți, Cordăreni și Vorniceni însoțesc aspectele teoretice ale acestui capitol.

În privința relației dintre toponime și termeni entopici, am arătat faptul că terminologia toponimică a arealului cercetat este variată din punct de vedere al alcătuirii și cuprinde toponime cu termeni entopici, cu forme diferite.

Mărturie stă *Glosarul de termeni entopici* din acest capitol care cuprinde, în ordine alfabetică, apelativele geografice, bază a formării toponimelor din *Valea Superioară a Jijiei*.

Noi am făcut descrierea acestora, pe baza dicționarelor limbii române, având în vedere etimologia, sensul și variantele acestora, existente în structurile toponimice compuse.

Am clasificat categoriile toponimice din punct de vedere diacronic și sincron, pentru că realitățile geografice care le-au inspirat denumirea se află într-o permanentă evoluție și schimbare, ca și mentalitatea vorbitorilor dintr-un anumit areal geografic reprezentativ.

Toponimele din localitățile cercetate au fost clasificate în următoarele categorii:

- toponime simple și compuse; formate prin derivare cu sufixe;
- toponime în structuri sintagmatice;
- toponime în perifraze toponimice;
- toponime alcătuite din doi sau mai mulți termeni;
- toponime alcătuite din nume topic și apelativ;
- toponime formate cu ajutorul numelor de persoane;
- antroponimice alcătuite cu un singur termen și cu doi sau mai mulți termeni;
- toponime alcătuite din entopic și substantive în diverse cazuri;
- antroponimice psihologice;
- nume topice de desemnare morfologică;
- nume topice care desemnează natura arealului, respectiv însușiri ale locului și orientarea în spațiu;
- nume topice care evocă raporturi de proprietate sau posesie și ocupația locuitorilor;

- nume de topice care evocă superstițiile și obiceiurile și anumite fapte sau evenimente care au marcat istoria comunității.

Am realizat, de asemenea, o clasificare a numelor topice în funcție de categoria toponimică și modalitățile de formare a hidronimelor, emergotoponimelor, limnonimelor, oronimelor și zoonimelor.

În finalul acestui capitol, am prezentat stemele polarizării câmpurilor toponimice Broscăuți, Răuseni, Cordăreni și Vorniceni și concluziile referitoare la aspectele teoretice prezentate în capitolele anterioare.

În **capitolul 4** am formulat concluziile referitoare la cercetarea lingvistică întreprinsă de noi și am făcut referire la factorii care contribuie la cristalizarea și finalizarea studiilor toponimice, în așa măsură, încât să evidențieze elementele de noutate și de evoluție în manifestarea faptelor de limbă și în privința alegerii numelor de locuri care sunt, în esență, rezultatul definirii unicității identității culturale și intelectuale a unei comunități locale, în relație cu dimensiunea națională a manifestărilor acestora.

Capitolul 5, cu titlul *Valea Superioară a Jijiei. Dicționar toponimic*, cuprinde toate toponimele culese de noi pe parcursul anchetelor toponimice de teren, în comunele menționate, alături de toponimele extrase în urma cercetării unui material bibliografic foarte bogat care cuprinde hărți, documente vechi și monografiile despre județul Botoșani, în general și despre Valea Superioară a Jijiei, în particular.

Materialul toponimic cules de noi este organizat în ordine alfabetică și analizat din perspectivă geografică, istorică și lingvistică. Analiza structurală, concepută de toponomastul Dragoș Moldovanu, a fost elementul de bază pentru analiza toponimelor din mai multe puncte de vedere și anume *polarizarea și diferențierea* acestora și relațiile de interdependență, de determinare și de completare structurală. *Toponimia și lingvistica* sunt cele două discipline ale căror principii, metode și procedee le-am respectat, astfel încât rezultatele muncii noastre de cercetare să fie valorificate și pentru alte studii sociale, psihologice, istorice sau geografice.

Capitolul 6 cuprinde o serie de sigle și abrevieri pe care noi le-am utilizat și care sunt absolut necesare în alcătuirea materialului rezultat în urma cercetărilor toponimice de pe parcursul anchetelor locale și din studiile monografice specifice domeniului toponimiei geografice și istorice pe care noi le-am consultat în vederea definitivării acestei teze de doctorat.

Capitolul 7 cuprinde bibliografia care este alcătuită din studii monografice cu caracter demografic, istoric și geografic; lucrări științifice aparținând domeniului toponimiei, atlase și dicționare; surse on line de documentare specifică aspectelor vizate de noi.

Capitolul 8 conține o listă a informatorilor de pe parcursul anchetelor toponimice, din comunele vizate de studiul nostru.

Teza de doctorat se încheie cu câteva **Anexe** care constau în hărți geografice, hidrografice și cadastrale care ne-au fost de folos pe parcursul cercetărilor toponimice.

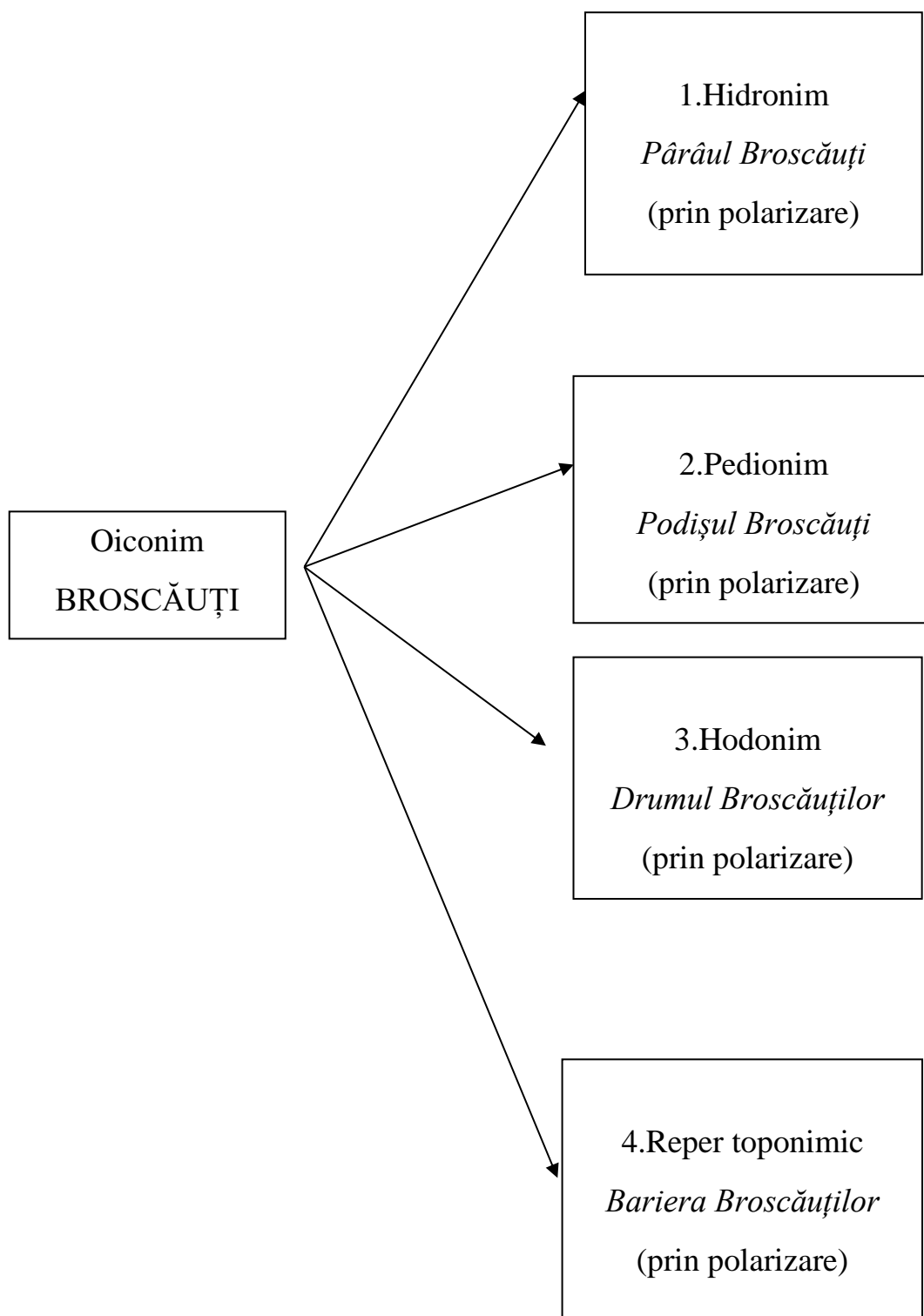
IV. Concluziile cercetării

Teza de doctorat realizată de noi, cu titlul *Toponimia de pe Valea Superioară a Jijiei*, prezintă particularități de studiu toponimic care arată că hidronimele, oronimele și oiconimele, alături de alte categorii toponimice, reprezintă categorii de nume de locuri stabile în jurul cărora s-a polarizat și organizat viața locuitorilor. O mare parte dintre ele se regăsește și în documentele istoriografice ca denumiri vechi, de la care s-au format altele noi și care servesc unei bune orientări în arealul geografic desemnat și la o identificare cât mai precisă a reperelor geografice locale.

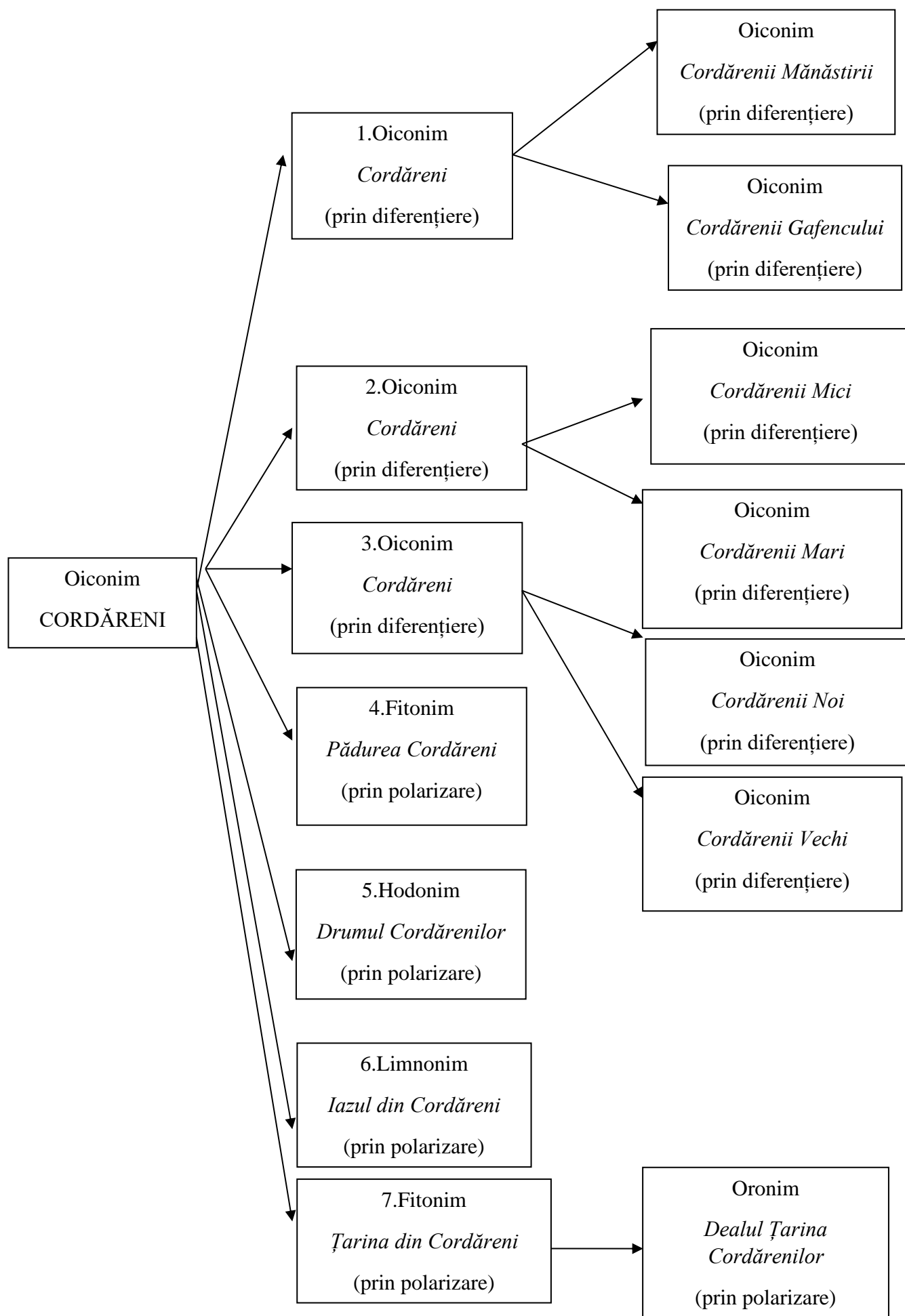
Numele de locuri culese în cele 59 de sate din cele 13 comune în care s-au desfășurat anchetele toponimice sunt inspirate din realitățile specifice vieții rurale și anume ocupațiile locuitorilor satului, natura spațiului înconjurător, însușirile locurilor, orientarea în spațiu, numele anumitor persoane, raporturi de proprietate sau posesie, credințe, superstiții și obiceiuri, naționalități, fapte și evenimente care au marcat istoria comunității.

Fiecare toponim cuprins în cele peste 130 de pagini ale dicționarului toponimic este caracterizat de acuratețea și temeinicia studiului științific și are la bază o documentare atentă despre aspecte care ilustrează cultura, istoria, spiritualitatea, statornicia oamenilor pe aceste meleaguri în ciuda greutăților, evoluției economice și sociale a familiilor din comunitățile tradiționale.

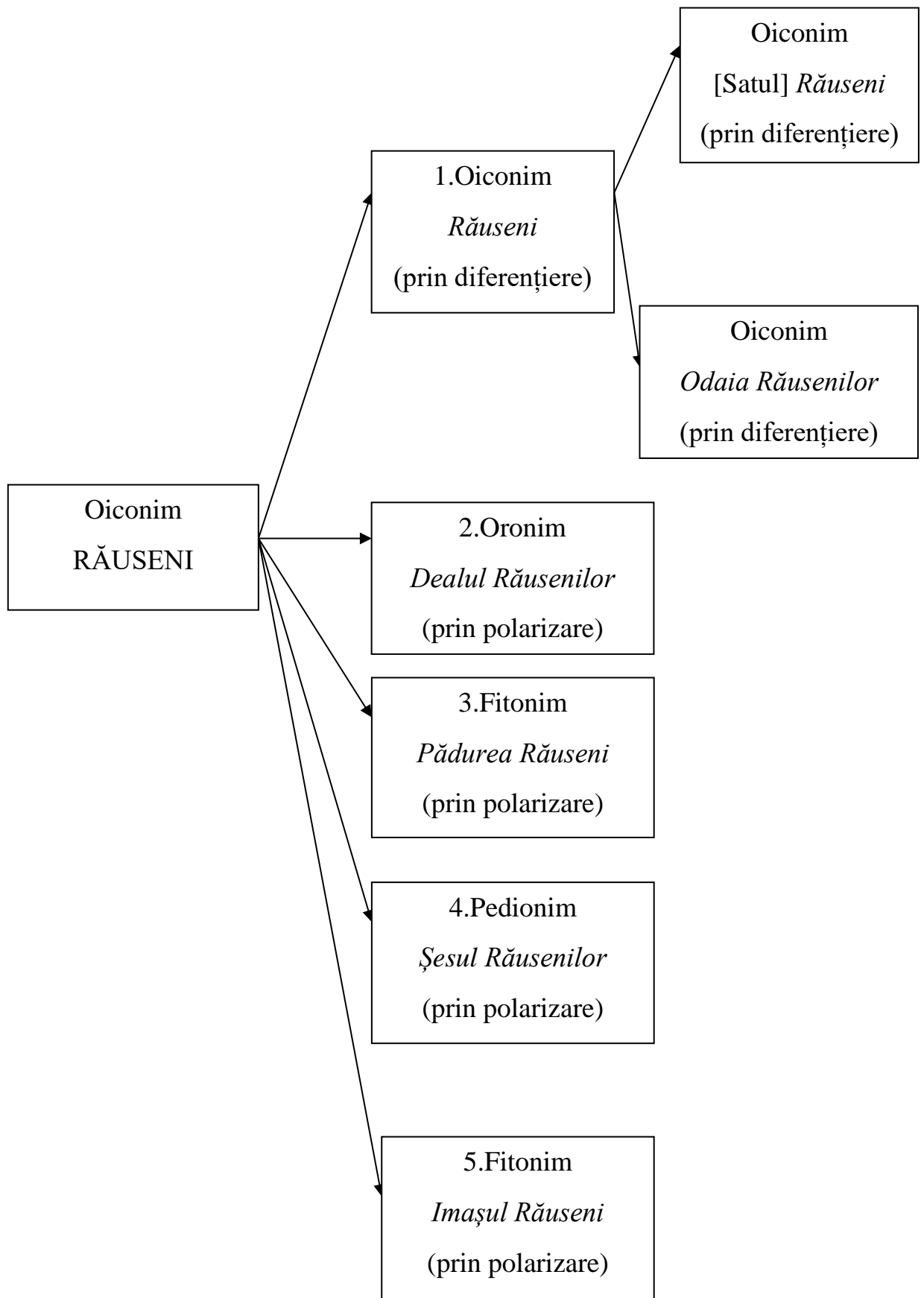
A. Stema polarizării câmpului toponimic BROSCĂUȚI

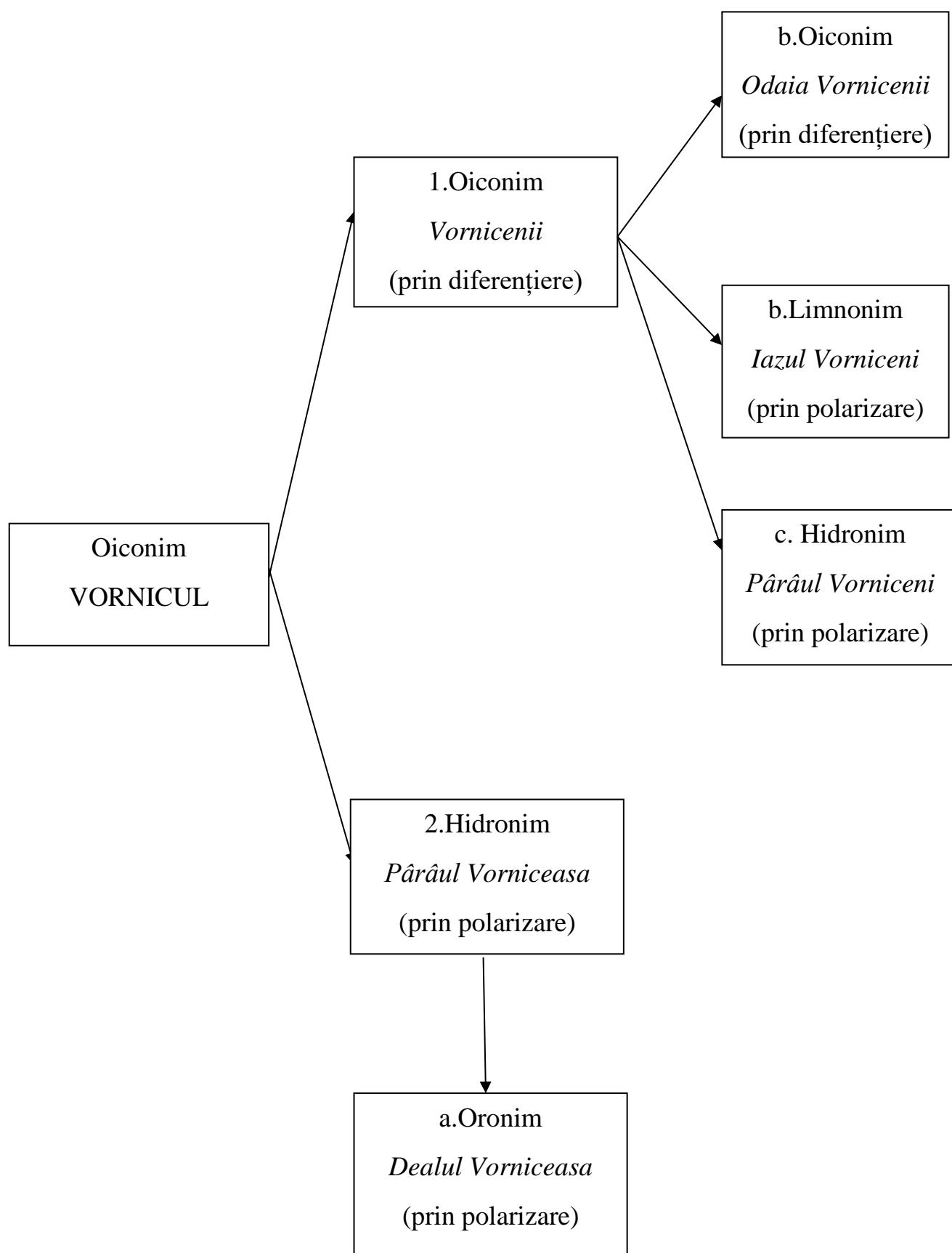
B. Stema polarizării câmpului toponimic CORDĂRENI

C. Stema polarizării câmpului toponimic RĂUSENI

D. Stema polarizării câmpului toponimic VORNICENI

Sigle și abrevieri bibliografice

Bîrleanu, ALRR. *Bas. Bucov. Transn.* = Bîrleanu, Ion-Horia, Vasile Pavel, *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Basarabia, Nordul Bucovinei, Transnistria*, volumul I, Chișinău, «Știința», 1993, 239 p., 102 hărți lingvistice, recenzie în “Revista de lingvistică și știință literară”, nr. 5 (155), 1994, Chișinău, 1994, p. 98-101.

DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Ed. Univers Enciclopedic, lucrarea elaborată în cadrul sectorului de Lexicologie și Lexicografie al Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan”, 1998.

DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Academiei Române, București, 1975.

DEXI = *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*/ coord. Eugenia Dima, București, Ed. Arc /Gunivas, Chișinău, 2005.

DIR. A. Moldova = *Documente privind istoria României. A. Moldova, Veacul XVI*, vol. I-IV; *Veacul XVII*, vol. I-V, Editura Academiei R.P.R., București, 1951-1953.

DIR. A. Moldova = *Documente privind istoria României. A. Moldova, Veacul XVI*, vol. I-IV;

DOOM = *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, Editura Academiei Române, București, 1982.

DRH. A. Moldova = *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*, Editura Academiei R.S.R., București, vol. I (1384-1448), întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și L. Șimanschi, 1975; vol. II (1449-1486), întocmit de Leon Șimanschi în colaborare cu Georgeta Ignat și Dumitru Agache, 1976; vol. III (1487-1504), întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și N. Ciocan, 1980.

Indicator = *Indicator alfabetic al tuturor localităților (orașe, sate și cătune) din România, cu arătarea județului din care fac parte*, București, [1924].

Indicator, 1974 = Iordan, Ion, Gîștescu, Petre, Oancea, D. I., *Indicatorul localităților din România*, Editura Academiei Române, București, 1974.

Indicatorul, 1941 = *Indicatorul localităților din România. Datele Recensămîntului general din 6 aprilie 1941*, București, 1943.

Iordan, D. = Iorgu Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.

Lahovari, MDG = *Marele dicționar geografic al României*, alcătuit de George Ioan Lahovari, General C. I. Brătianu și Grigore G. Tocilescu, vol. I-V, București, 1898-1902.

LR = *Limba română*, Editura Academiei Române, București, an. I, 1952 și urm.

MDA = *Micul Dicționar Academic*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti” Editura Univers Enciclopedic, București, 2002.

NALR. *Moldova și Bucovina = Noul Atlas lingvistic al României. Moldova și Bucovina*, de Vasile Arvinte, Stelian Dumistrăcel, Ion A. Florea, Ion Nuță, Adrian Turculeț, București, Editura Academiei Române, vol. I, 1987 și urm.

NALR. *Moldova și Bucovina. Date = Noul Atlas lingvistic al României. Moldova și Bucovina. Date despre localități și informatori*, de Vasile Arvinte, Stelian Dumistrăcel, Ion A. Florea, Ion Nuță, Adrian Turculeț, București, 1987.

Petrovici, *Studii = Emil Petrovici, Studii de dialectologie și toponimie*, Editura Academiei R.S.R., București, 1970.

Șăineanu, D. = Lazăr Șăineanu, *Dicționarul universal al limbii române*, vol. I - IV, ed. a XI-a, Editura Mydo Center, Iași, 1995-1996.

Scriban, D. = August Scriban, *Dicționarul limbii românești*, Iași, 1939.

TR = Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963.

TRFR = Loșonți, Dumitru, *Toponime românești care descriu forme de relief*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2000.

TTRM I₁₋₂ = Dragoș Moldovanu (coord.), Mircea Ciubotaru, Vlad Cojocaru, Ion A. Florea, Gabriel Istrate, Ion Nuță, *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. I, *Repertoriul istoric al unităților administrativ-teritoriale. 1772 - 1988*, Partea 1, A. *Unități simple (Localități și moșii)*, A - O; Partea a 2-a, A. *Unități simple (Localități și moșii)*, P - 30 Decembrie; B. *Unități complexe*, Iași, Editura Academiei Române, 1991 - 1992; partea a 3-a, Iași, 2004; partea a 4-a, Iași, 2005.

TTRM I₃ = Mircea Ciubotaru, Vlad Cojocaru, Gabriel Istrate, *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, Vol. I, partea a 3-a, *Toponimia Moldovei în documente scrise în limbi străine (exclusiv slavona) - 1332-1850*, Editura Universității „Alexandru Iona Cuza”, Iași, 2004.

TTRM I₄ = Dragoș Moldovanu, *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, Vol. I, partea a 4-a, *Toponimia Moldovei în cartografia europeană veche (cca. 1395-1789)*, Editura Universității „Alexandru Iona Cuza”, Iași, 2005.

TTRT = *Tezaurul toponimic al României. Transilvania*, de Dumitru Loșanți și Sabin Vlad, București, Editura Academiei Române, 2006.

BIBLIOGRAFIE

- Catalog de documente din Arhivele Statului Iași , Moldova*, vol. I, 1398-1595, București, 1989
- Catalogul documentelor moldovenești din Direcția Arhivelor Centrale*, vol. V, București, 1975
- BALAN, T. *Documente bucovinene*, vol. IV, București, 1941, pag. 164-165.
- BÎRLEANU, *Consecințe = Idem, Consecințe lingvistice ale mișcărilor de populație românească din Transilvania în Moldova și Bucovina*, în ANL, tom. XXV, Iași, 1976.
- BÎRLEANU, Ion-Horia, *Emigrări ardelenesti la est de Carpați. Consecințe lingvistice*, Editura Sedcom Libris, Iași, 1998.
- BÎRLEANU, Ion-Horia, *Graiurile din Valea Șomuzului Mare I. Formarea numelor de sate*, Iași, Editura „Sedcom Libris”, 1999.
- BÎRLEANU, Ion-Horia, *Graiurile din Valea Șomuzului Mare II. Fonetica*, Editura Sedcom Libris, Iași, 2000.
- BÎRLEANU, Ion-Horia, Vasile Pavel, *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Basarabia, Nordul Bucovinei, Transnistria*, volumul I, Chișinău, «Știința», 1993, 102 hărți lingvistice, recenzie în *Revista de lingvistică și știință literară* , nr. 5 (155), 1994, Chișinău, 1994, p. 98-101.
- BÎRLEANU, NALR. *Moldova și Bucovina = Idem, Noul Atlas lingvistic al României. Moldova și Bucovina*, vol. I, Editura Academiei Române, București, 1987, recenzie în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LXIV, nr. 3, Iași, 1988, p. 121-124.
- BOGDAN, I., *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. I-II, București, 1913-1914
- BOGDAN, I., *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. I, Atelierele Grafice Socec, București, 1913.
- BOLOCAN, Gh., *Toponime compuse: modele de prepoziții*, în LR, XXVII, 1978, nr.1.
- BORZA, Al. *Dicționar etnobotanic, cuprinzând denumirile populare românești și în alte limbi ale plantelor din România*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1968.
- BREBAN, Vasile, *Dicționar general al limbii române*, Ediție revăzută și adăugită, Editura Enciclopedică, București, vol. II, 1992.
- BULGĂR, Gheorghe, Constantinescu-Dobridor, Gheorghe, *Dicționar de arhaisme și regionalisme*, vol. I (A – O), vol. II (P – Z), Editura Saeculum Vizual, București, 2005.
- BUREȚEA, Emilian N., *Contribuții la studiul toponimiei românești*, Editura Universitaria, Craiova, 1994.
- BUTNARU, Daniela, *Toponimia bazinului hidrografic al Neamțului*, Editura Alfa, Iași, 2011.
- CANTEMIR, D., *Descrierea Moldovei*, București, 1956
- COJOCARU, Vlad, *Toponimia Văii Mijlocii a Trotușului. Dinamica structurilor toponimice*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2005.
- CONEA, Ion, *Toponimia. Aspectele ei geografice, în Monografia geografică a R. P. Române*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1960.
- CONEA, Ion, *Vrancea. Geografie istorică, toponimie și terminologie geografică*, Editura Academiei Române, București, 1993.
- COSTĂCHESCU, M., *Documente moldovenești de la Ștefăniță voievod*, vol. I, Iași, 1931
- COSTĂCHESCU, M., *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. I (1374-1437); vol. II (1438-1456), Editura Viața Românească, Iași, 1931-1932.

- COSTĂCHESCU, Mihai, *Documente de la Ștefan cel Mare*, Iași, 1948.
- COSTĂCHESCU, Mihai, *Documente moldovenești de la Ștefan cel Mare*, Iași, 1933.
- COSTĂCHESCU, Mihai, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. I, Iași, 1932.
- COȘERIU, Eugen, *Semantică cognitivă și semantică structurală*, în *Prelegeri și conferințe (1992-1993)*, supliment la *Anuarul de lingvistică și istorie literară*, Tomul XXXIII (1992-1993), Iași, 1994.
- Cucu, V., *Caracteristicile geografice ale satului românesc*, rev. Terra, nr.6, București, 1972
- DENSUSIANU, Ovid, *Opere*, vol. I, București, Editura pentru Literatură, 1968.
- DIACONOVICI, C., *Enciclopedia românească*, tom. I, Editura și Tipografia lui W. Krafft, Sibiu, 1898, p. 78.
- Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Academiei R.S.R., București, 1975.
- Dicționarul Ortografic, Ortoepic și Morfologic al Limbii Române (DOOM)*; Ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Univers Enciclopedic, 2005.
- Dicționarul toponimic al României. Oltenia* (lucrare colectivă), vol. I-III, Editura Universitaria, Craiova, 1993-2002.
- Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, vol. III, București, 1976
- Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, vol. III, București, 1980
- Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, București, 1969
- Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, vol. I, București, 1975
- Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, vol. II, București, 1975
- Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, vol. XXI, București, 1971
- Documente privind Istoria României*, A. Moldova, veacul XVI, vol. II, București, 1952
- Documente privind Istoria României*, A. Moldova, veacul XVI, vol. I, București, 1953
- Documente privind Istoria României*, A. Moldova, veacul XVI, vol. I, București, 1975
- Documente privind Istoria României*, A. Moldova, veacul XVI, vol. III, București, 1956
- Documente privind Istoria României*, A. Moldova, veacul XVII, vol. II, București, 1954
- Documente privind Istoria României*, A. Moldova, vol. IV, veacul XVI, București, 1952
- Documente privind Istoria României*, veacul XVI, A Moldova, vol. I, București, 1952
- Documente privind Istoria României*, veacul XVII, A Moldova, vol. I, București, 1956
- Documente privind istoria României. A. Moldova, secolele XIV-XV*, Editura Academiei R.P.R., București, vol. I, 1951.
- Documente privind Istoria României. Secolele XIV– XV*, Editura Academiei R.P.R., București, vol. I, 1951, p. 3.
- DRĂGANU, Nicolae, *Toponimie și istorie*, Cluj, Institutul de Arte Grafice Ardealul, 1928.
- FRUNZESCU, D., *Dicționar topografic și statistic al României*, București, 1872.
- GIURESCU, C. C., *Marele Ștefan*, în revista „Tribuna”, nr. 27 din 7 iulie 1966, p. 6.
- GOICU, Viorica, *Structura numelor de locuri din Valea Almăjului*, în SO, 1981, nr. 2.
- GONȚA, Alexandru I., *Satul în Moldova medievală*, Instituțiile, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986.
- GOROVEI, Artur, *Monografia orașului Botoșani*, Fălticeni, 1926
- GROZA, Liviu, *Elemente de lexicologie*, Editura Humanitas Educațional, București, 2004.
- HACQUET, Balthasar, *Bucovina în prima descriere fizico-politică. Călătorie în Carpații Daciei (1788 - 1789)*, Centrul de Studii Bucovina, Editura Septentrion, Rădăuți, 2002.
- HAIJDEU, B. P., *Etymologicum Magnum Romaniae, Dicționarul limbii istorice și poporane a românilor*, Tom III, ed. Minerva, București, 1976.
- HURMUZAKI, Eudoxiu, *Acte și scrisori din arhivele orașelor ardelen (Bistrița, Brașov, Sibiu): 1358-1600*, publicate după copiile Academiei Române și tipărituri de N. Iorga, Atelierele grafice Socec & Comp, Partea 1, 1911.
- Indicator = Indicator alfabetic al tuturor localităților (orașe, sate și cătune) din România, cu arătarea județului din care fac parte*, București, [1924].

- Indicator*, 1974 = Iordan, Ion, Gîștescu, Petre, Oancea, D. I., *Indicatorul localităților din România*, Editura Academiei Române, București, 1974.
- Institutul Național de Statistică, *Recensământul populației în perioada 20-31 octombrie*, 2011.
- Institutul Național de Statistică, *Recensământul populației în perioada 20-31 octombrie*, 1930.
- IONIȚĂ, Vasile, *Analogii toponimice*, în *Cercetări de lingvistică*, Cluj, XXXVIII, nr. 1-2, 1993, p. 129-316.
- IONIȚĂ, Vasile, *Aspecte ale graiurilor oglindite în toponimie*, în *Materiale și cercetări dialectale*, București, II, 1983, p. 46-55.
- IONIȚĂ, Vasile, *Cu privire la unele categorii onomastice*, în *Studii de onomastică*, Cluj-Napoca, IV, 1987, p. 40-47.
- IONIȚĂ, Vasile, *Nume de locuri din Banat*, Timișoara, Editura Facla, 1982.
- IONIȚĂ, Vasile, *Structură și sistem în toponimie (Contribuții la studiul toponimiei Banatului)*, în *Studii de limbă, literatură și folclor*, Reșița, IV, 1973, p. 225-230.
- IONIȚĂ, Vasile, *Toponimie și arheologie*, în *Studii de onomastică*, Cluj-Napoca, III, 1982, p. 116-123.
- IONIȚĂ, Vasile, *Valori ale sufixelor în toponimia văii superioare a Timișului (Banat)*, în *Studii de onomastică*, Cluj-Napoca, 1981, nr. 2, p. 68-82.
- IORDAN, Ion, GÂȘTESCU, Petre, OANCEA, D. I., „*Indicatorul localităților din România*”, București, Editura Academiei R. S. România, 1974.
- IORDAN, Iorgu, *Dicționar al numelor de familie românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.
- IORDAN, Iorgu, *Toponimia românească*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1963.
- IORGA, Nicolae, *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, București, 1904.
- Istoria României*, Editura Academiei Române, București, vol. II, 1962.
- ISTRATE, C, *Condica Visteriei Moldovei din anul 1816*, Iași, 1985.
- ISTRATI, C., *Condica visteriei Moldovei din anul 1816*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»*, Supliment (I), Iași, 1979.
- LAHOVARI, G. I., *Marele Dicționar Geografic al României alcătuit și prelucrat după dicționarele parțiale pe județe*, București, 1898-1902.
- MĂNĂILĂ, Sabin, *Recensământul general al populației României din 29 decembrie*, București, 1938.
- METEȘ, Ștefan, *Istoria neamului românesc*, vol. I, Sibiu, 1932.
- MIHĂILESCU, V., *Dealurile și câmpiile României*, București, 1966.
- Ministerul Agriculturii și Alimentației, Comisia Zonei Montane din România, București, Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, Paris, Program de Cooperare cu Comisia zonei montane din România, 1992/1993, p. b.
- Moldova în epoca feudalismului. Recensămintele populației Moldovei în anii 1772-1773 și 1774*, Academia R.S.S. Moldova, vol. III, partea I-a și volumul VII, partea a II-a, Editura „Știința” Chișinău, 1975.
- MOLDOVANU, Dragoș, *Sincronia și diacronia câmpurilor toponimice*, în *Lucrările celui de-al doilea Simpozion Internațional de lingvistică (București, 28/29 noiembrie 2008)*, Editura Universității din București, 2009.
- MOLDOVANU, Dragoș, *Tezaurul toponimic al României. Moldova, vol. I (1992), vol II(1992)*, București.
- MOLDOVANU, Dragoș, *Chestionar toponimic și entopic general cu un glosar de entopice onomasiologic*, Iași, Institutul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor Iași, 1978.
- MOLDOVANU, Dragoș, *Criterii de delimitare a toponimelor românești în zona de bilingvism slavo-român*, în *Limba română*, București, XXXIV, 1985, nr. 6, p. 532 - 538.

- MOLDOVANU, Dragoș, *Etimologia hidronimului Moldova*, în *Anuar de Lingvistică și Istorie Literară*, A. Lingvistică, Iași, tom. XXVIII, 1981 - 1982, p. 5 - 61.
- MOLDOVANU, Dragoș, *Legile formative ale toponimelor românești cu radical antroponimic. I. Formații de plural*, în *Anuar de Lingvistică și Istorie Literară*, tom. XXI, Iași, 1970, p. 15 - 47.
- MOLDOVANU, Dragoș, *Principii ale lexicografiei toponimice*, în *Anuar de Lingvistică și Istorie Literară*, Iași, tom. XXIII, 1972, p. 75 - 100.
- MOLDOVANU, Dragoș, *Repere metodologice în cercetarea toponimiei din perspectivă istorică (I)*, în *Limbă și Literatură*, nr. 1, 1985, p. 5 - 16.
- MOLDOVANU, Dragoș, *Stratificarea genetică a toponimiei românești și problema continuității românești (I)*, în *Anuar de Lingvistică și Istorie Literară*, tom. XXIX, Iași, 1983 - 1984, p. 373 - 455.
- MOLDOVANU, Dragoș, *Sufixul -ari (pl. lui -ar) în toponimia românească. Origine, funcționalitate, dinamică*, în *Anuar de Lingvistică și Istorie Literară*, tom. XXVII, Iași, 1979 - 1980, p. 21 - 68.
- MOLDOVANU, Dragoș, *Teoria câmpurilor toponimice (cu aplicație la hidronimul MOLDOVA)*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2010.
- MOLDOVANU, Dragoș, *Un fenomen ignorat în anchetele dialectale: resemantizarea toponimelor*, în *Anuar de Lingvistică și Istorie Literară*, A. Lingvistică, tom. XXX, Iași, 1985, p. 23 - 32.
- NALR. *Moldova și Bucovina = Noul Atlas lingvistic al României. Moldova și Bucovina*, de Vasile Arvinte, Stelian Dumistrăcel, Ion A. Florea, Ion Nuță, Adrian Turculeț, București, Editura Academiei Române, vol. I, 1987 și urm.
- NALR. *Moldova și Bucovina. Date = Noul Atlas lingvistic al României. Moldova și Bucovina. Date despre localități și informatori*, de Vasile Arvinte, Stelian Dumistrăcel, Ion A. Florea, Ion NUȚĂ, Adrian TURCULEȚ, București, 1987.
- NĂDEJDE V.C. și I. ȚIȚU, *Dicționarul geografic al județului Botoșani*, București, 1891.
- NECULAU, Eugen D., *Sate pe Jijia de sus*, Iași, 2003.
- NEGRUȚI, Ecaterina, *Satul moldovenesc în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Contribuții demografice*, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, 1984.
- NICOLAE, Ion, *Toponimie geografică*, București, Editura Meronia, 2006.
- ORGHIDAN, N., GIUGLEA, G., HOMORODEAN, M., *Probleme de toponimie*, în *Cercetări de lingvistică*, Cluj, X, 1965, nr. 2, p. 337 - 343.
- OROS, Marius, *Toponimia sincronică și diacronică*, *Lucrări Științifice*, Oradea, 1971, p. 14 - 46.
- PASCU, G., *Sufixe românești*, Librăriile Socec & Co., C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Pavel Suru, Viena Gerold & comp., București, 1916.
- PĂTRUȚ, Ioan, *Despre structura și originea hipocoristicilor slave*, în CL, XVIII, 1973, nr.1.
- PĂUNESCU, Al. *Repertoriul arheologic al județului Botoșani*, București, 1976
- PETROVICI, Emil, *Studii de dialectologie și toponomie*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1970.
- POCLID, Mihai, *Așezările umane din județul Botoșani, studiu de geografie istorică*, Editura Taida, Iași, 2008.
- POCLID, Mihai, *Dicționar Geografic Enciclopedic al Județului Botoșani*, vol. I (A-M), vol. II (N-Z); Editura Taida, Iași, 2019
- Recensământ 2002, 2011*, Institutul Național de Statistică al României.
- SCRIBAN, August, *Dicționarul limbii românești*, ed. I, Institutul de Arte grafice „Presa Bună”, Iași, 1939.
- Tezaurul toponimic = Tezaurul toponimic al României. Moldova, vol. I, Repertoriul istoric al unităților administrativ-teritoriale. 1772-1988, Partea I, A. Unități simple (Localități și moșii)*,

A-O; Partea a II-a, A. *Unități simple (Localități și moșii)*, P - 30 Decembrie; B. *Unități complexe*, Editura Academiei Române, Iași, 1991-1992.

Tezaurul toponimic al României. Moldova, vol. I, Partea a 2-a, A. *Unități simple (Localități și moșii)*, P - 30 Decembrie; B. *Unități complexe*, Editura Academiei Române, Iași, 1991-1992.

Tezaurul toponimic al României. Moldova, vol. I, Partea a 3-a, *Toponimia Moldovei în documente scrise în limbi străine (exclusiv slavona)*, 1332-1850, Editura Universității „Alexandru Ion Cuza”, Iași, 2004, p. 15.

Tezaurul toponimic al României. Moldova, vol. I; *Repertoriul istoric al unităților administrative-teritoriale, 1772-1988*, Partea 1, *Unități simple (localități și moșii)*; Tabloul numirilor oficiale ale comunelor urbane și rurale din Bucovina, an. la decretul-lege nr. 3099 din 21 iulie, în Mo. (1919), august, nr. 91, Iași, 1991.

TOMA, Ion, *101 nume de locuri*, Editura Humanitas, București, 2015.

TOMA, Ion, *Despre clasificarea numelor de locuri*, în *Anuar de lingvistică și istorie literară*, Iași, Anul XXIX, 1983-1984, A., p. 321-335.

TUFESCU, V., *Județele patriei – Botoșanii*, București, 1977.

TUFESCU, V., *Sociologia românească*, București, 1938.

UNGUREANU, Alex, *Aspecte geografice în evoluția așezărilor urbane mici din Moldova*, UAIC, Iași, 1964.

UNGUREANU, Alex, *Orașele din Moldova*, București, 1980

VLAD, Matei D., *Mișcări demografice în cadrul colonizării rurale din Țara Românească și Moldova (sec. XV-XVI)*, Analele Universității București. Istorie, tom. XIX, nr. 2, 1970.

Surse on-line:

<http://www.ziarulnatiunea.ro/2018/03/08/altarul-cucutenian-de-6-7-000-de-ani-de-la-trusesti-tuguieta-jud-botosani/>

https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Sulița,_Botoșani#Așezare,_istoric

https://ungureni.mmb.ro/13973-monografie#_ftn2

https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Albești,_Botoșani#Demografie

https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Broscăuți,_Botoșani#Demografie

https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Cordăreni,_Botoșani#Demografie

https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Corlăteni,_Botoșani#Demografie

https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Hilișeu-Horia,_Botoșani

https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Hlipiceni,_Botoșani

https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Lunca,_Botoșani

https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Răuseni,_Botoșani#Demografie

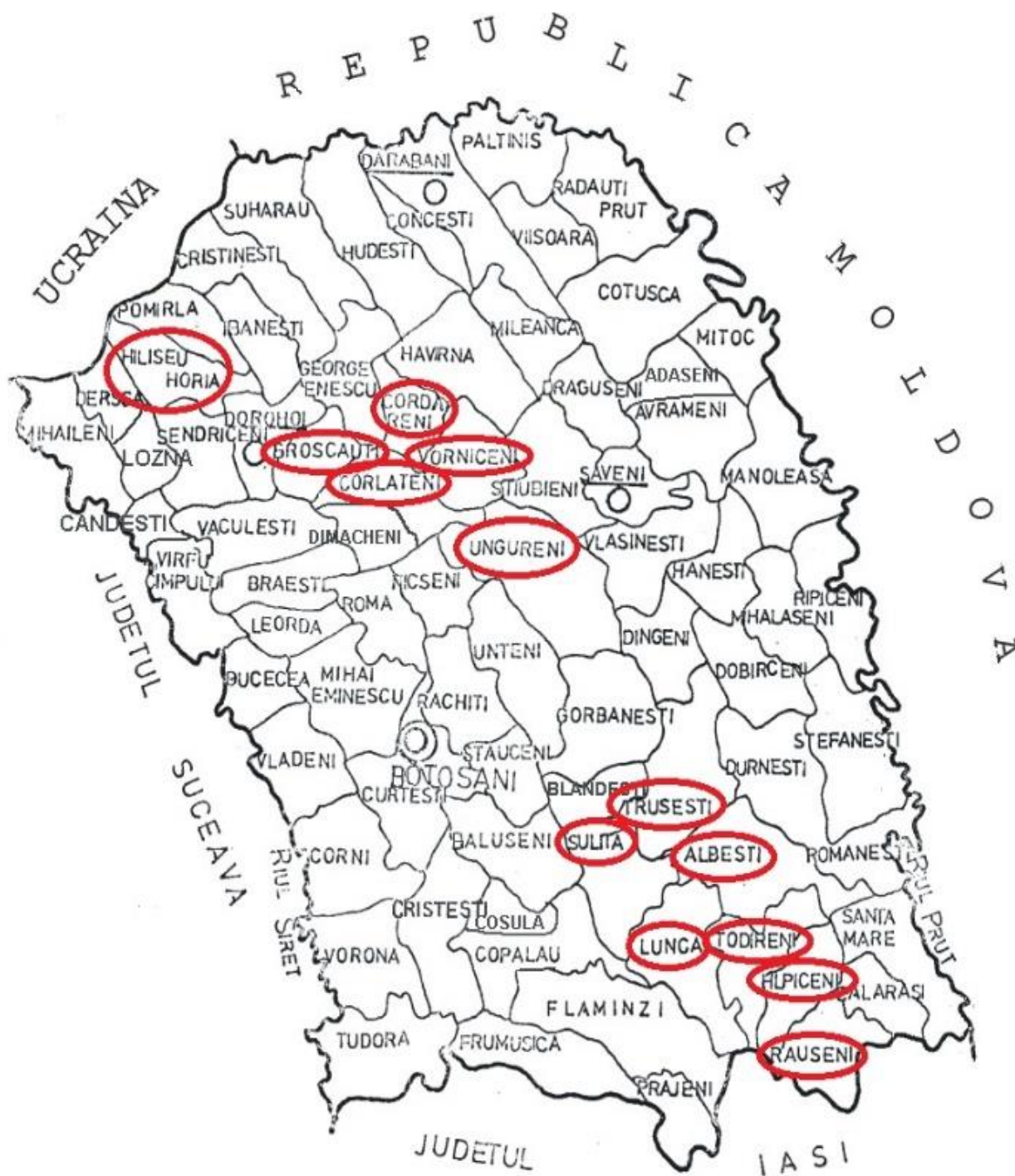
https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Sulița,_Botoșani#Demografie

https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Trusești,_Botoșani#Demografie

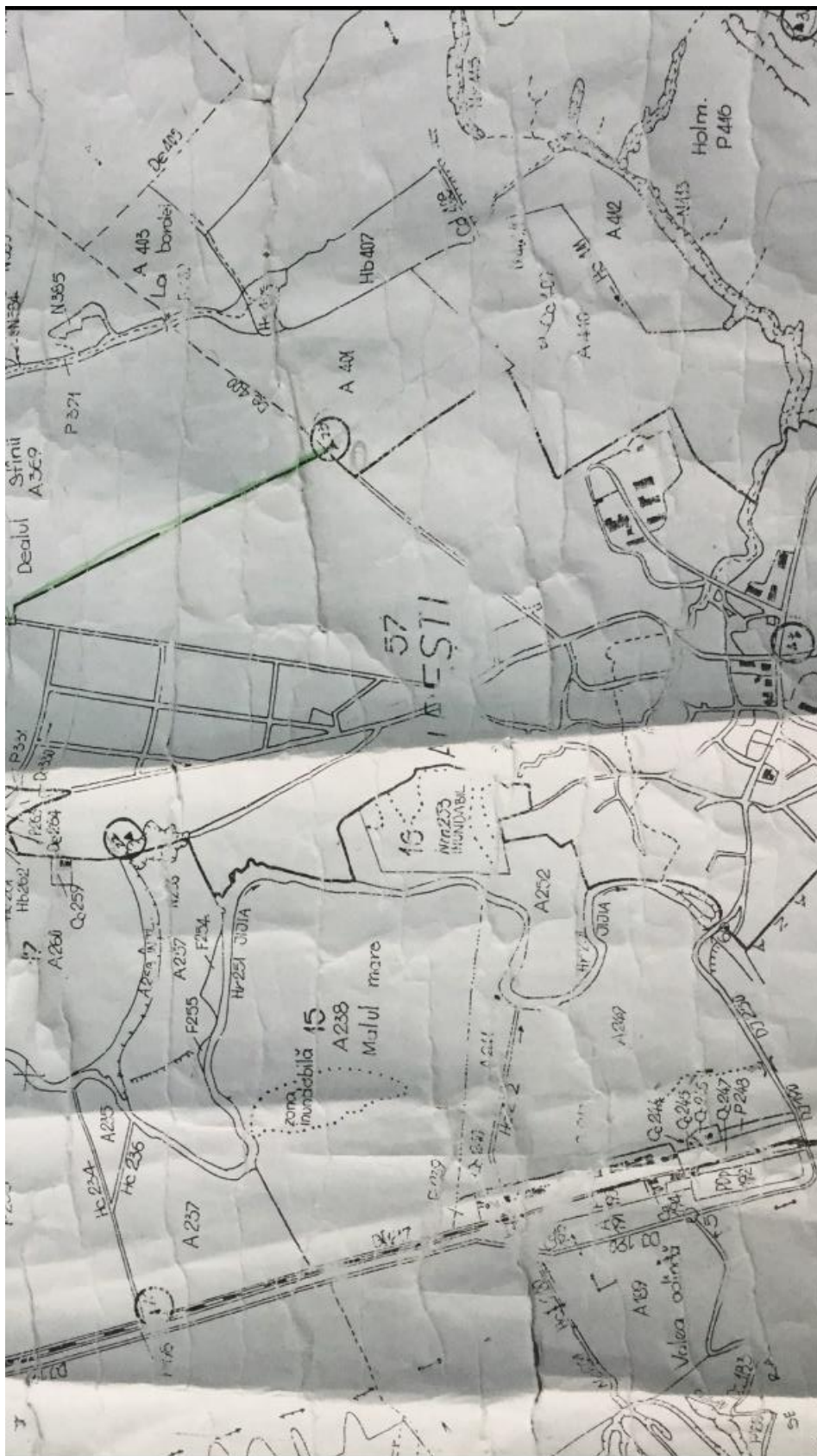
https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Ungureni,_Botoșani#Demografie

https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Vorniceni,_Botoșani#Demografie

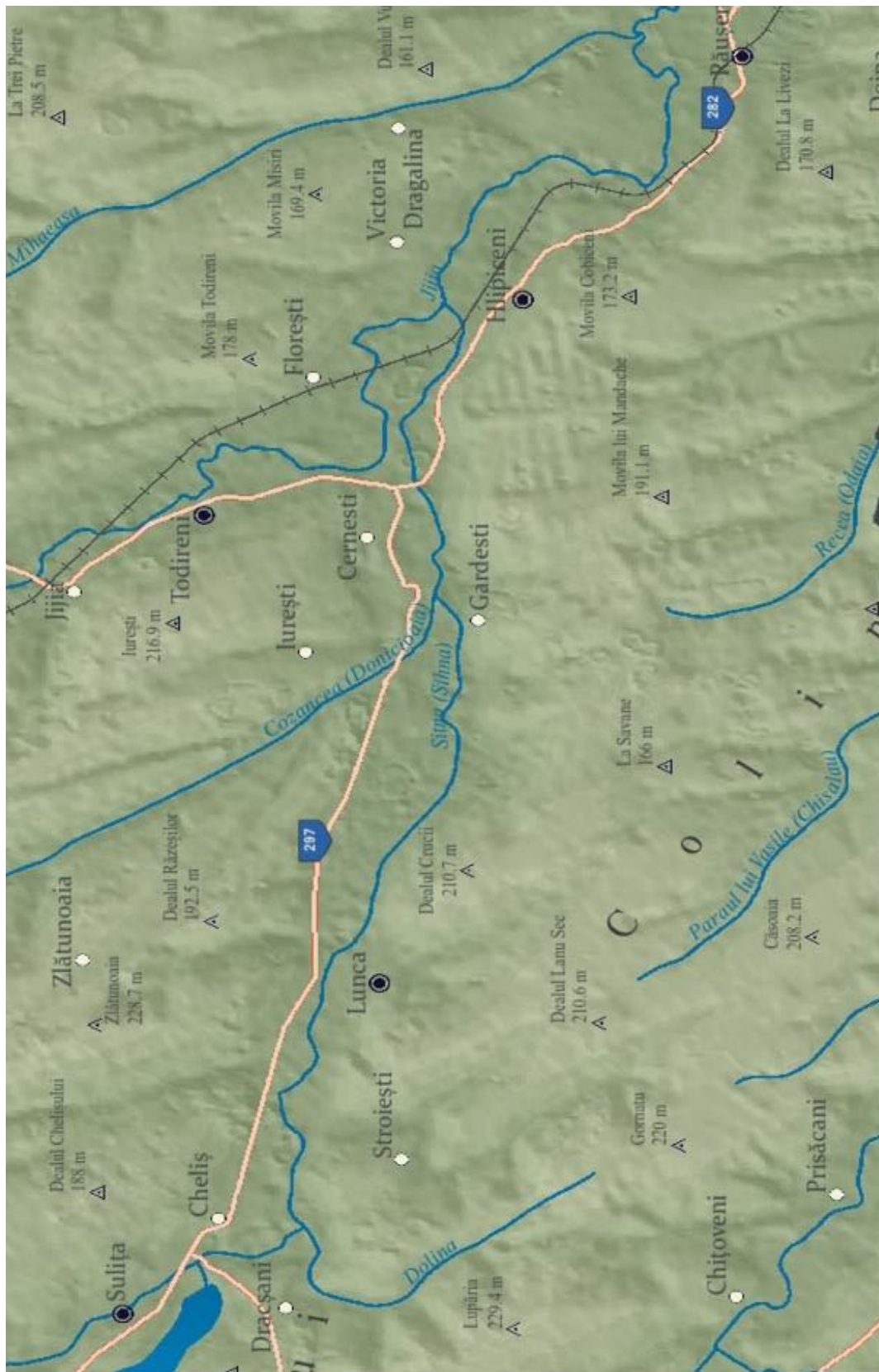
Anexe (extrase din teză)

Comunele cercetate, județul Botoșani, Valea Superioară a Jijiei, sursă on-line Wikipedia

Harta cadastrală a com. Albești (fragment), Fond: Primăria comunei Albești

Arealul cercetat, comunele Sulița, Lunca, Todireni, Hlipiceni, Valea Superioară a Jijiei, Fond: Baza de date digitală a României

